

Előszó

Ez a kötet a 2022. november 16–17-én megrendezett *Nyelvelmélet és diakrónia 5.* műhelykonferencia előadásából válogatott tanulmányokat mutatja be. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának Elméleti Nyelvészet és Magyar Nyelvészeti Tanszéke immáron tizenötödik alkalommal szervezte meg közösen a „Nyelvelmélet és...” testvérkonferenciák egyikét. Hároméves váltakozásban a *Nyelvelmélet és dialektológia*, valamint a *Nyelvelmélet és kontaktológia* konferenciákkal most értünk az ötödik teljes ciklus végére. Köszönettel tartozunk É. Kiss Katalinnak és Hegedűs Attilának, amiért a konferenciasorozatot 15 évvel ezelőtt útnak indították. A konferencia 22 előadása és a kötetbe bekerült 16 tanulmány újból jelzi, hogy a két alapító, korábbi tanszékvezető rangos és népszerű hazai fórumot teremtett a nyelvtudomány számos területének művelői számára, akik bemutatják friss kutatási eredményeiket, figyelemmel kísérik egymás munkáit, és jó hangulatú, inspiráló párbeszédet folytatnak.

A diakrón nyelvészet és a nyelvelmélet valójában soha nem állt egymással éles ellentétben. Általános értelemben legalábbis nem; konkrét részletkutatásokban, akár még egyes kutatók vagy iskolák tudományos habitusában is lehet természetesen uralkodó akár a diakróniát kizáró elméleti irányultság, avagy az elméletet mellőző, adatorientált, filológiai hangsúlyú megközelítés. A tudománytörténet nagy íve mégis világosan mutatja: a 19. században a történeti nyelvészet maga volt a nyelvelmélet, a 20. század legjelentősebb iskolái pedig természetesen kutatták az elmélet és a diakrónia közötti vélelmezett feszültség feloldásának lehetőségeit. A 21. század elejére szinte már teljesen természetessé vált az elvárás, hogy a különféle elméleteknek és modelleknek egyszerre kell adekvátnak bizonyulniuk szinkrón mintázatok és diakrón folyamatok megragadására, továbbá a történeti kutatásoknak is igazolniuk kell, hogy a nyelv vonatkozásában valamilyen megragadható elméleti kontextusba ágyazódnak.

Kötetünk jól illusztrálja a magyarországi nyelvtudomány sokrétűségét és változatosságát. Tematikailag két nagyobb csoportba rendeztük a benne szereplő tanulmányokat: a konferenciasorozat alapítóinak – a 15. konferencia plenáris előadóinak – dolgozatai után először a magyar, majd a más nyelvekre (latin, romani,

olasz, udmurt, manysi, nganaszan, angol, német) koncentráció cikkek következnek egymás után. A nyelvtudomány szűkebb területeit tekintve is igen változatos a kép. Képviseleve van a fonológia-fonetika (Adamik Béla, Sajtós Erika, Huszthy Bálint, Cser András – Oszkó Beatrix – Várnai Zsuzsa), a morfológia (Fejes László, Baló A. Márton – Zuzana Bodnárová), a szókészlettan (Hegedűs Attila, Kubitsch Rebeka – Sipőcz Katalin – Szeverényi Sándor), a szintaxis (Vargyas Anna, Nemesi Attila László), a szemantika (É. Kiss Katalin, Halm Tamás), a pragmatika (Dér Csilla, Dömötör Adrienne, Varga Mónika), a variációkutatás (Gugán Katalin) – természetesen minden esetben diakrón relevanciával.

Vegyes és tartalmas kötetet tanulmányozhat tehát az olvasó, melynek fejezetei a nyelvi változás vizsgálatának szép példái. Hogy e kiváló kutatási eredmények az érdeklődők minél szélesebb köréhez eljuthassanak, a kötet – korábbi kiadványainkhoz hasonlóan és azokkal együtt – elérhető a PPKE BTK Elméleti Nyelvészet Tanszékének honlapján a tanszéki kiadványok között, és reményeink szerint hamarosan az OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár szolgáltatásában is. Hálásak vagyunk 19 szerzőtársunknak és mind a 32 lektorunknak lelkiismeretes munkájukért, precizitásukért és türelmükért.

Cser András és Nemesi Attila László